

– коригування обсягів виробництва продукції відповідно до характеристик попиту.

Пропоновані зміни асортименту можуть спростити проходження автомобілебудівного підприємства через кризовий період з мінімальними втратами ринкових позицій а також зберегти потенціал для майбутнього розвитку.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження доцільно проводити в напрямку виявлення інших факторів формування асортиментної політики автомобілебудівного підприємства в умовах несприятливого зовнішнього середовища. Дослідження цих факторів дасть змогу розробити рекомендації щодо подальшого удосконалення асортиментної політики підприємства з метою підвищення ефективності його економічної діяльності .

1. *Проблеми українського автомобилестроення в контексте вступлення України в ВТО / И.Л. Ямпольская // Теория и практика управления. – 2003. – №3. 2.Кардаш В. Я., Павленко І.А., Шафалюк О.К. Товарна інноваційна політика. – К.: КНЕУ, 2002. 3. www.cfin.ru.- Практические методы разработки и анализа товарной стратегии предприятия на основе внутренней вторичной информации / И.С. Рыбальченко. – 09.08.2003. 4. <http://www.epravda.com.ua> – *Експерти: реальні доходи населення знизяться на 40%* – 20.03.2009. 5. <http://web.worldbank.org.ua>. – *Україна: економічний огляд* – 07.04.2009. 6.<http://www.acea.be> – *European vehicle makers hard hit by financial and economic turmoil* – 16.03.09.*

УДК 005.915:005.521

О. М. Тищенко, Л. О. Норік*

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, м. Харків,

*Харківський національний економічний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

© Тищенко О. М., Норік Л. О., 2009

Обґрунтовано значущість категорії «стійкість» в аналізі фінансового стану підприємства як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді. На підставі побудови узагальнюючого показника і періодичних функцій розвинуто методичний підхід до оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства, який дає змогу здійснити якісний аналіз і моніторинг економічних тенденцій функціонування та розвитку підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, процес, результат, платоспроможність, ліквідність, система показників, узагальнюючий показник, періодичний тренд, прогнозування.

The value of the category “stability” in the analysis of firm financial state in short-term and long-term period is justified. The technique of an estimation and prediction of financial stability of firm on a ground of construction of generalizing index and periodic functions construction is developed that realize the analysis and monitoring of the economic tendencies of firm development allows.

Key words: financial stability, the process, outcome, solvency, liquidity, system of indexes, generalizing index, periodic trend, prediction.

Постановка проблеми

В процесі функціонування кожне підприємство має зберегти не лише стійкість свого становища, але й збалансувати внутрішні можливості із впливом зовнішнього середовища для досягнення стану нової якості, що дасть змогу розвиватися. Головною складовою загальної

стійкості підприємства, безумовно, є фінансова стійкість (ФС), яка характеризує усталеність різних сторін його діяльності. Аналіз фінансової стійкості підприємства дає змогу оцінити здатність підприємства адаптуватися до умов зовнішнього середовища та визначити ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Тому важливим є питання оцінки і прогнозування ФС підприємства та удосконалення з цією метою існуючих підходів та методик.

Аналіз останніх досліджень

Теоретичні аспекти дослідження ФС підприємства ґрунтуються на розробках шкіл аналізу фінансової звітності. Так, представники школи емпіричного прагматизму (Р. Фолк) виділяють питання управління оборотними засобами, власним капіталом та кредиторською заборгованістю, у школі статистичного фінансового аналізу (А. Уолл) акцентовано увагу на ідентифікації коефіцієнтів бухгалтерської звітності за допомогою статистичних методів, теоретичні розробки школи мультिवаріантного аналізу (Дж. Блісе) ґрунтуються на визначенні структури зв'язку часткових показників фінансової звітності з узагальнюючими показниками ефективної діяльності; представники школи стратегічного аспекту (Е. Альтман, У. Бівер, Р. Таффлер, Г. Тішоу, Ж. Конан, М. Голдер) надають перевагу перспективному аналізу порівняно з ретроспективним, у роботах учасників фондового ринку (Г. Фостер) використано звітність для прогнозування рівня ефективності інвестування у цінні папери [1]. Наукові праці сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених [1 – 10] доводять, що процес формування умов забезпечення ФС підприємства є важливою економічною проблемою, вирішення якої потребує удосконалення та розроблення сучасного методичного забезпечення і застосування в процесі управління аналітичного апарату оцінки та прогнозування.

Постановка цілей

Дослідження сутності прикладних проблем оцінки та прогнозування ФС підприємства зумовлює постановку таких цілей:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення поняття «фінансова стійкість підприємства», охарактеризувати фактори впливу та види ФС підприємства;
- запропонувати систему показників і метод оцінки узагальнюючого показника ФС підприємства;
- дослідити тенденції змін ФС підприємства на підставі моделювання періодичного тренда.

Виклад основного матеріалу

У науковій літературі поняття «стійкість» ототожнюється з такими поняттями, як сталість (незмінність, постійність) та стабільність (забезпечення сталості). Кібернетичний підхід трактує стійкість як збереження незмінності деяких інваріант системи у процесі змін її стану. Економіко-математичний підхід до визначення стійкості характеризується твердженням про умови, які забезпечують системі стан рівноваги або утримання її характерних ознак на відповідному рівні. Тобто основними концептуальними складовими визначення поняття «стійкість» є процесуальна та результативна (рис. 1). Як результат стійкість означає здатність вистояти, протистояти і адаптуватися до дії екзогенних та ендогенних факторів. Як процес стійкість є наслідком взаємозв'язку взаємодіючих операцій системи, метою яких є генерація факторів рівноваги і створення фундаменту для подальшого розвитку.

Отже, можна стверджувати, що стійкість економічної системи є її властивістю, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики, але й функціонувати та розвиватися.

Первинною ланкою економічної системи є підприємство, стійкість якого формує підґрунтя ефективного розвитку національної економіки. Стійкість підприємства як економічна категорія, охоплює сукупність факторів, що забезпечують підприємству стан контрольованої рівноваги та здатність до сталого економічного зростання шляхом ефективного управління діяльністю.

Рис. 1. Процесуальна та результативна складові стійкості системи

Головною компонентою стійкості підприємства є його ФС (рис. 2), за рахунок якої підприємство спроможне забезпечувати маркетингову та кадрову стійкість, сприяти розвитку виробничої та техніко-технологічної стійкості, підтримувати інвестиційну стійкість, підвищувати ефективність процесу управління. Отже, ФС підприємства стає запорукою стабільного функціонування і розвитку підприємства.

Аналіз економічної літератури показав, що, залежно від контексту дослідження, під фінансовою стійкістю підприємства розуміють характеристику стану фінансових ресурсів підприємства та результативність їх розміщення, фінансовий стан підприємства, ступінь залежності підприємств від залучених джерел фінансування, результат діяльності, стан рахунків підприємства, які гарантують його платоспроможність, ліквідність, прибутковість та кредитоспроможність [1 –10].

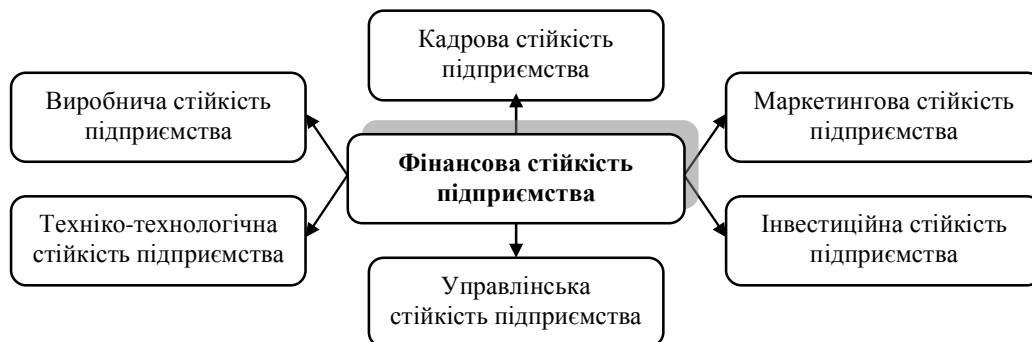

Рис. 2. Складові стійкості підприємства

Отже, існуючі трактування поняття «фінансова стійкість підприємства» деталізують її окремі фактори формування, ознаки, форми прояву і основні функції.

Проте слід зазначити, що ФС підприємства є комплексною, багатфакторною, статично-динамічною економічною категорією. Тому в процесі її аналізу необхідно поєднати усі елементи системи фінансових відносин підприємства.

На такій підставі можна стверджувати, що ФС підприємства – це властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але й функціонувати та розвиватися.

Фактори, які впливають на ФС підприємства, класифікуються за такими ознаками: за місцем виникнення (зовнішні, внутрішні) (рис. 3); за важливістю результату (основні, другорядні); за структурою (прості, складні); за часом дії (постійні, тимчасові) [2, с. 14].

В процесі аналізу ФС підприємства особливу увагу слід приділяти внутрішнім факторам, які залежать від діяльності підприємства і на які воно має можливість впливати та якими управляти.

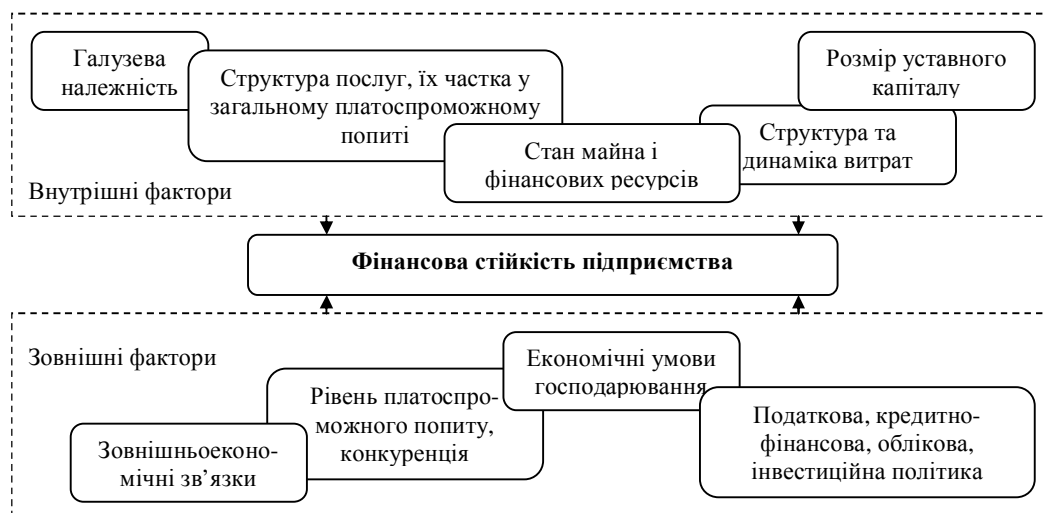

Рис. 3. Фактори впливу на ФС підприємства

Залежно від впливу означених вище факторів можна виділити такі види ФС підприємства: поточна (на момент проведення аналізу) і потенційна (перспектива нарощувати обсяги діяльності протягом певного часу і вихід на новий рівень фінансової рівноваги). Тобто ФС підприємства у короткостроковому періоді означає досягнення стану рівноваги, у довгостроковому періоді – трансформування чинників стабілізації у фактори розвитку підприємства. Визначають такі чотири типи ФС підприємства: абсолютна стійкість; нормальна стійкість; нестійкий (передкризовий) фінансовий стан; кризовий фінансовий стан підприємства [1; 2; 4; 5].

Комплексний характер поняття ФС підприємства обумовлює необхідність обґрунтування системи критеріїв, які можна розглядати як ключові ознаки її аналізу. Під критерієм розуміють сукупність характеристик, які дають можливість у формалізованому вигляді описати рівень ФС підприємства і на такій основі сформулювати рекомендації щодо його оптимізації.

Узагальнення різних підходів до оцінки ФС підприємства [1 – 10] дало змогу виділити такі основні критерії: платоспроможність, структура капіталу, стан основних і оборотних засобів, оборотність і рентабельність. Інформаційний опис ФС підприємства здійснюється на основі застосування системи бухгалтерського обліку на підприємстві. Головним інструментом оцінки ФС підприємства є фінансові показники (коефіцієнти), які мають причинно-наслідковий зв'язок з результативним узагальнюючим показником. На підставі аналізу частоти використання вченими того або іншого конкретного показника для оцінки ФС підприємства, врахування Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених Наказом Міністерства економіки України №14 від 19.01.2006 р. [11], а також з метою комплексного дослідження виділено 32 показники ФС підприємства (табл. 1).

Для інтегральної оцінки ФС підприємства рекомендується застосувати алгоритм класичного варіанта побудови таксономічного показника [12].

1-й етап алгоритму: стандартизація значень показників: $z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{s_j}$, де x_{ij} – значення показників ФС підприємства; $i = \overline{1, m}$ – кількість періодів дослідження; $j = \overline{1, n}$ – кількість показників; $\bar{x}_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m x_{ij}$ – середнє значення показника; $s_j = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^m (x_{ij} - \bar{x}_j)^2}{m}}$ – середнє квадратичне відхилення показника, що забезпечує вирівнювання дисперсій і значень показників.

Показники ФС підприємства

Показники, одиниця виміру	Зміст показника
1	2
Частка активної частини основних засобів, %	Зростання цього показника в динаміці розцінюється як сприятлива тенденція
Коефіцієнт зносу активної частини основних засобів, %	Збільшення значення цього показника свідчить про зношення активної частини основних засобів
Співвідношення суми основних засобів основної діяльності до суми основних засобів загалом станом на кінець року, %	Показує, яку частину усіх основних засобів займають основні засоби основної діяльності; зростання показника свідчить про збільшення інвестиції в основну діяльність
Ступінь придатності основних засобів у межах нормативного строку служби, %	Збільшення значення цього показника свідчить про зношення основних фондів підприємства
Маневреність власних оборотних засобів	Для нормального функціонування підприємства цей показник змінюється в межах від 0 до 1
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	Зростання розцінюється як сприятлива тенденція, граничне значення – 1,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	Показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути погашена негайно, найжорсткіший критерій ліквідності, граничне значення – 0,1–0,2
Частка оборотних коштів в активах, %	Показує, яку частину в активах підприємства становлять оборотні кошти
Частка власних оборотних коштів в їх загальній сумі, %	Показує, яку частину становлять власні оборотні кошти в загальному обсязі оборотних коштів підприємства
Частка власних оборотних коштів у покритті запасів, %	Рекомендована нижня межа цього показника становить 50 відсотків
Частка запасів в оборотних активах, %	Показує, яку частину в оборотних активах підприємства становлять запаси
Коефіцієнт покриття запасів	Якщо значення цього показника менше, ніж 1, то поточний фінансовий стан підприємства розглядається як нестійкий
Коефіцієнт покриття	Нормативне значення повинно перевищувати 1
Коефіцієнт фінансової автономії	Критичне значення – 0,5; збільшення значення цього показника або зростання показника свідчить про припинення фінансової залежності підприємства від позикових коштів
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Значення цього показника залежить від структури капіталу та галузевої належності підприємства. Для того щоб зробити висновок, необхідно порівняти значення цього показника із загальногалузевим розміром
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Показує, яку частину в балансі підприємства становить позиковий капітал
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	Показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів фінансується зовнішніми інвесторами. Збільшення значення цього показника в динаміці свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх інвесторів
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зростання цього показника в динаміці – негативна тенденція, яка свідчить про залежність від фінансування ззовні
Коефіцієнт структури позикового капіталу	Показує, яку частину в позиковому капіталі підприємства становлять довгострокові пасиви
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	Збільшення значення цього показника свідчить про зниження фінансової стійкості та навпаки

1	2
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	Зростання цього показника забезпечує для неплатоспроможного підприємства можливість використання позасудових заходів відновлення платоспроможності; граничне значення – 0,1
Фондовіддача, грн./грн.	Значення показника залежить від галузевих особливостей підприємства
Оборотність коштів у розрахунках, оборотів	Зростання цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
Оборотність запасів, оборотів	Зростання цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
Коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості	Зменшення значення показника вважається сприятливою тенденцією для підприємства
Оборотність власного капіталу, оборотів	Збільшення значення цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
Оборотність сукупного капіталу, оборотів	Збільшення значення цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
Коефіцієнт стійкості економічного росту	Показує, якими в середньому темпами може розвиватися підприємство в майбутньому
Рентабельність продукції, %	Збільшення значення показників рентабельності вважається сприятливою тенденцією для підприємства
Рентабельність активів, %	
Рентабельність сукупного капіталу, %	
Рентабельність власного капіталу, %	

2-й етап: формування еталона. Для цього множина показників розподіляється на стимулятори і дестимулятори. Еталоном обирається точка $P_0(x_{01}, \dots, x_{0n})$, де $x_{0j} = \max(x_{ij})$ – максимальні значення показника в межах обраної сукупності величин, якщо показник x_j є стимулятором, $x_{0j} = \min(x_{ij})$ – мінімальні значення показника в межах обраної сукупності величин, якщо x_j є дестимулятором.

3-й етап: обчислення узагальнюючого показника: $I_i^* = 1 - I_i$, де $I_i = \frac{d_i}{\|d_i\|}$; $d_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n (x_{ij} - x_{i0})^2}$

– відстань між точками-показниками, які відображають ФС підприємства й точкою-еталоном;
 $\bar{d} = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m d_i$ – середнє значення величин відстані; $s_d = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (d_i - \bar{d})^2}$ – середнє квадратичне відхилення відстані; $\|d_i\| = \bar{d} + 3s_d$ – нормування відстані.

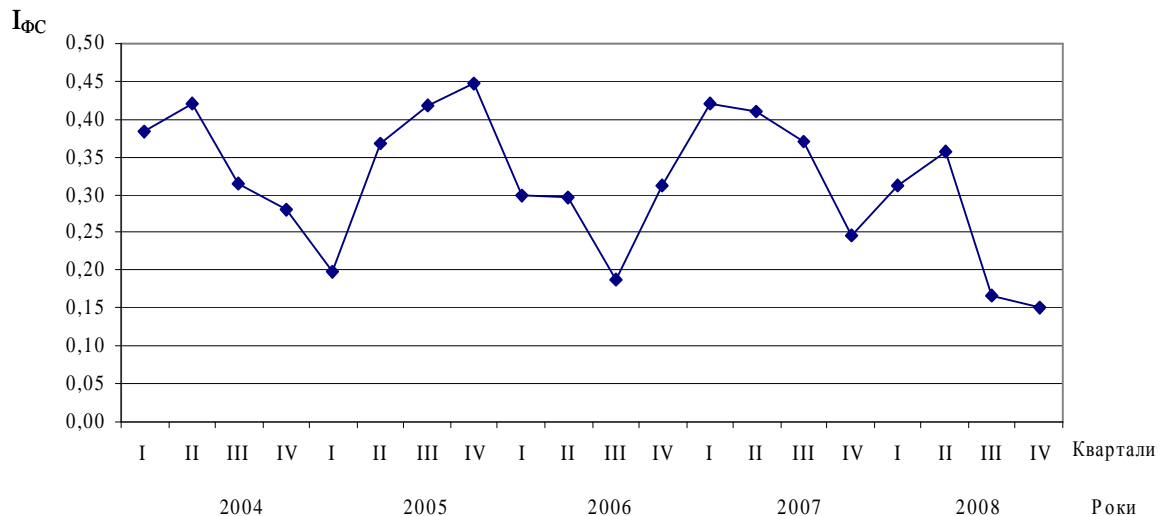
Отже, таксономічний показник ФС підприємства має високі значення при близьких до еталона значеннях показників та низькі – при далеких. Такий підхід до формування узагальнюючого показника дає можливість запобігти суб'єктивному оцінюванню ваги або значущості окремих показників у процес становлення результату. Реалізацію наведеного алгоритму методу побудови таксономічного показника на прикладі кварталних даних бухгалтерської звітності промислового підприємства за період з 2004 – 2008 рр. здійснено в програмному середовищі MS Excel (табл. 2).

На рис. 4 графічно зображено зміни значень узагальнюючого показника ФС підприємства ($I_{\text{ФС}}$), що стає підґрунтям констатації про наявність періодичних коливань (це можна пояснити впливом зовнішніх факторів – платоспроможність ринкового попиту, зміни економічних умов господарювання та ін.). Крім того, графічна ілюстрація рис. 4 вказує на порушення амплітуди періодичності у 3-му кварталі 2008 р. Це можна пояснити початком дії факторів світової кризи, що негативно вплинули на становлення ФС підприємства.

Таблиця 2

Узагальнюючі показники ФС підприємства

Рік	Квартал	Значення узагальнюючого показника ФС підприємства
2004	I	0,383
	II	0,420
	III	0,314
	IV	0,282
2005	I	0,198
	II	0,368
	III	0,419
	IV	0,446
2006	I	0,299
	II	0,298
	III	0,187
	IV	0,313
2007	I	0,420
	II	0,410
	III	0,370
	IV	0,247
2008	I	0,312
	II	0,357
	III	0,167
	IV	0,152

Рис. 4. Зміни значень узагальнюючого показника ФС підприємства ($I_{\text{Фс}}$)

Періодичну функцію тренда можна представити у вигляді ряду Фур'є – додатка гармонійних функцій з урахуванням індикаторної змінної:

$$Y_6 = A_6 + B_6 \cdot \sin\left(\frac{2p}{6}(X - C_6)\right) + D_6 \cdot \cos\left(\frac{2p}{6}(X - F_6)\right) + G \cdot XI,$$

де Y_6 – функція тренда з періодом коливання 6 місяців, A_6 – зсування тренда відносно нуля, B_6 – амплітуда синусоїди, C_6 – початкова фаза коливання синусоїди, D_6 – амплітуда косінусоїди, F_6 – початкова фаза коливання косінусоїди, індекс 6 відображає період зміни функції, XI – додаткова думпу-змінна (індикаторна змінна) – вплив світової кризи ($XI=1$ – відсутність дії факторів світової кризи, $XI=0$ – наявність дії факторів світової кризи).

За допомогою вбудованих функцій та опції «Поиск решения» програмного середовища MS Excel знайдено параметри моделі: $A_6 = 0.078$, $B_6 = 0.025$, $C_6 = 4.409$, $D_6 = 0,1$, $F_6 = 1.774$, $G = 0.257$, коефіцієнт детермінації моделі $R^2 = 0.867$.

Для оцінки значущості коефіцієнта детермінації обчислено його мінімальне значення, за яким можна вважати кореляцію суттєвою: $R_{min}^2 = \frac{t_a^2(n-1)}{n-2+t_a^2(n-1)} = 0.196$, де t_a – коефіцієнт Стьюдента

для довірчої ймовірності 0,95 і кількості ступенів свободи 19 ($t_a = 2.093$). Таким чином, кореляцію заданої лінії тренда з побудованою лінією прогнозу слід визнати суттєвою. На рис. 5 зображені графіки лінії прогнозу, лінії тренда та відхилень.

За умовою припущення про нормальний закон розподілу відхилень (похибок) моделі довірчий інтервал обчислюється за формулою: $Y \left(1 \pm \frac{t_a(n-1) \cdot S}{\sqrt{n}} \right)$, де Y – значення моделі, $t_a(n-1)$ – коефіцієнт Стьюдента, n – кількість спостережень, S – відносне середнє квадратичне відхилення залишків моделі. В табл. 3 подано результати обчислень прогнозних значень показника ФС підприємства та верхня й нижня межі довірчих інтервалів.

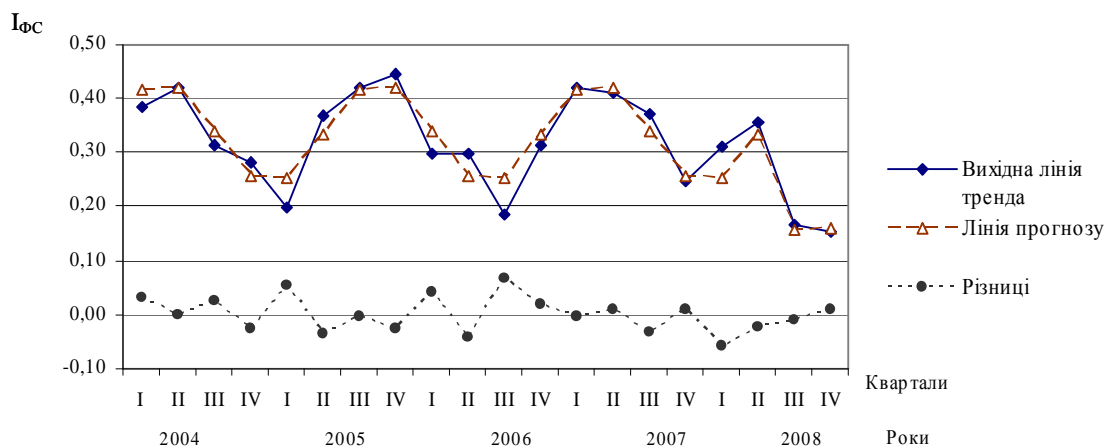

Рис. 5. Порівняльний аналіз вихідної лінії тренда ФС підприємства та лінії її прогнозу

Таблиця 3

Прогнозні значення показника ФС підприємства

Рік	Квартал	Прогнозне значення показника ФС підприємства	Верхня межа довірчого інтервалу	Нижня межа довірчого інтервалу
2009	I	0,081	0,086	0,077
	II	0,00	-0,001	0,001
	III	0,00	-0,004	0,004
	IV	0,075	0,079	0,072

Отже, на основі побудови періодичного тренда виявлено тенденцію до негативних змін показника ФС підприємства, що вказує на необхідність детального аналізу на предмет визначення: які показники ФС підприємства погіршилися, а які покращилися. Процес прогнозування забезпечує інтеграцію, координацію та зменшення невизначеності. Використання запропонованої методики щодо реальних значень показників ФС промислового підприємства дало змогу отримати результати аналізу, які мають практичну цінність у вирішенні актуальних питань прогнозування ФС підприємства з метою розроблення своєчасних заходів щодо її підвищення.

Висновки

1. У ринковій економіці ФС підприємства є головною умовою життєдіяльності і основою стабільності стану підприємства. Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але й функціонувати та розвиватися.

Фактори впливу на ФС підприємства (головну компоненту стійкості підприємства) класифікуються за місцем виникнення (зовнішні, внутрішні); за важливістю результату (основні, другорядні); за структурою (прості, складні); за часом дії (постійні, тимчасові). Залежно від впливу факторів ФС підприємства розподіляється на поточну та потенційну, що обумовлює її процесуальну та результативну складові формування.

2. Система показників оцінки ФС підприємства складається за умовою опису основних критеріїв її формування: платоспроможності, структури капіталу, стану основних і оборотних засобів, оборотності і рентабельності. Для інтегральної оцінки ФС підприємства рекомендовано застосувати алгоритм класичного варіанта побудови таксономічного показника.

3. Ринок на певній стадії свого розвитку породжує об'єктивну необхідність прогнозування. Водночас застосування функції прогнозування в системі управління потребує оволодіння сучасними методами обробки та аналізу інформації про стан та розвиток об'єкта прогнозування. Основним підходом до виконання процесу прогнозування економічних систем є програмно-цільовий підхід, що ґрунтується на синтезі узагальнюючого й часткового підходу до складання прогнозів. Прогнозні значення показника ФС підприємства доцільно аналізувати на підставі моделювання періодичних трендів. Оцінювання, аналіз тенденції змін і прогнозування показника ФС підприємства надає змогу виявити недоліки у роботі та можливості своєчасно їх виправити і відкоригувати.

Перспективи подальших досліджень

ФС підприємства характеризує результат його поточного, інвестиційного та фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми боргами й зобов'язаннями і нарощувати економічний потенціал. Тому окремого вивчення і дослідження потребує впорядкування показників, які характеризують основні критерії формування ФС підприємства. Важливою є також проблема інформаційного забезпечення проведення аналізу ФС підприємства. Для конкретизації заходів, спрямованих на забезпечення ФС підприємства у нестабільному зовнішньому середовищі потрібні методичні розробки та практичні рекомендації щодо формування факторів забезпечення відповідних організаційно-економічних умов функціонування та розвитку підприємства.

1. Гиляровская Л. Т. Анализ и оценка финансовой устойчивости коммерческого предприятия / Л. Т. Гиляровская, А. А. Вехорева. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
2. Заюкова М. С. Теорія фінансової стійкості підприємства: Монографія / М. С. Заюкова, О. В. Мороз, О. О. Мороз, Т. М. Кравченко, І. М. Кулік, Л. В. Мосійчук, І. Б. Паламар. – Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2004. – 155 с.
3. Хеддервик К. Финансовый и экономический анализ деятельности предприятий / Международная организация труда: Пер. с англ. Д. П. Лукичева и А. О. Лукичевой: [Под ред. Ю. Н. Воропаева. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 192 с.
4. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 208 с.
5. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 560 с.
6. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія / М. О. Кизим, В. А. Забродський, В. А. Зінченко, Ю. С. Копчак. – Харків: ВД «ИНЖЕК», 2003. – 144 с.
7. Тищенко А. Н. Экономическая результативность деятельности предприятий: Монография / А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, Я. В. Догадайло. – Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2005. – 144 с.
8. Ареф'єва О. В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи її забезпечення // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №8. – С. 83–90.
9. Шаблиста Л. М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки // Економіка і прогнозування. – 2006. – №2. – С. 46–57.
10. Шандова Н. В. Оцінка загальної стійкості розвитку промислового підприємства

// Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №9. – С. 169–173. 11. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені Наказом Міністерства економіки України №14 від 19.01.2006 р. // <http://me.kmi.gov.ua>. 12. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в эконометрическом моделировании / Пер. с польск. В. В. Иванова. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 175 с.

УДК 338.45

Н.В. Шуляр

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

МОТИВУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Шуляр Н.В., 2009

Розглянуто сучасні підходи до мотивування персоналу у системах забезпечення якості на підприємствах. На основі схеми причинно-наслідкових зв'язків розроблено комплексний підхід до мотивування персоналу з використанням моделі мотивування через потреби. Запропоновано використовувати розроблену схему для формування системи мотивування персоналу у системах забезпечення якості та для пошуку можливостей підвищення рівня мотивування при функціонуванні цих систем.

Ключові слова: управління якістю, мотивування персоналу, машинобудівні підприємства

In this article is conducted the overview of modern approaches to staff motivation in the quality assurance systems on the enterprises. On the basis of cause-effect relations is designed the team approach to staff motivation with usage of the motivation model through needs. It is offered to exploit the developed scheme for the staff motivation system formation in the quality assurance systems and to search opportunities to improve motivation by the functioning of these systems.

Keywords: quality management, reason of personnel, machine-building enterprises

Постановка проблеми

Під системою управління якістю підприємств розуміють комплекс управлінських заходів та інституцій, які орієнтуються на досягнення належного рівня якості продукції, послуг та праці у машинобудівному підприємстві. Рівень якості продукції та послуг підприємства є показником, який залежить від багатьох факторів. Сучасні системи управління якістю ще при виконанні функції планування здатні враховувати значну кількість факторів якості. Однак незалежно від рівня управління одним з найдієвіших чинників якості є система мотивування персоналу у системі якості. Власне належна увага та концентрація управлінців над питанням мотивування може дати позитивні результати щодо підвищення якості продукції та послуг підприємства. Отже, важливим завданням з погляду системи якості підприємства є формування максимально широкого спектра мотиваційних кроків задля підтримки в працівників бажання досягати цілей системи якості підприємства.

Цілі статті

На основі існуючих підходів до мотивування працівників доцільно переглянути можливий спектр мотиваційних механізмів, які можуть успішно використовуватися в галузі управління якістю. Кінцевою метою системи мотивування персоналу у системі якості є досягнення належного конкурентоспроможного рівня якості продукції та послуг підприємства.